

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань правової політики

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-35-84

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України щодо підвідомості спорів, що виникають у сфері земельних відносин та спорів щодо нерухомого майна (реєстр. № 3296 від 31 березня 2020 року)

За дорученням Голови Верховної Ради України від 02 квітня 2020 року Комітет з питань правової політики розглянув на своєму засіданні 01 квітня 2021 року (протокол № 51) проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України щодо підвідомості спорів, що виникають у сфері земельних відносин та спорів щодо нерухомого майна (реєстр. № 3296 від 31 березня 2020 року), поданий народними депутатами України Бабієм Р.В., Костінім А.Є., Новіковим М.М. та іншими (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою метою і завданням Законопроекту є вирішення правової проблеми, яка полягає у неоднозначному розмежуванні підсудності земельних спорів та спорів щодо нерухомого та рухомого майна, забезпечення принципу правової певності щодо підвідомчості земельних спорів та сталості земельних правовідносин, які є необхідними під час становлення в Україні ринку землі.

У Законопроекті пропонується внести зміни до Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) та віднести до господарської юрисдикції справи у спорах щодо права власності чи іншого речового права на нерухоме майно (в тому числі землю), реєстрації або обліку прав на майно, яке (права на яке) є предметом спору, визнання недійсними актів, що порушують такі права, крім: спорів щодо нерухомого майна житлового фонду, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем; спорів, щодо нерухомого майна, які виникли з сімейних та спадкових правовідносин; спорів щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. А також - справи у спорах, що виникають у сфері земельних відносин (в тому числі спорів щодо набуття прав на земельну ділянку), крім: спорів щодо земельних ділянок для ведення садівництва, будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибної ділянки), індивідуального дачного будівництва, будівництва індивідуальних гаражів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем; спорів щодо земельних ділянок, які виникли з сімейних та

спадкових правовідносин; спорів щодо вилучення земельних ділянок для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності.

При цьому, авторами Законопроекту зазначається, що внесення відповідних змін узгоджується із положеннями Кодексу адміністративного судочинства України, пунктом 1 частини першої статті 19 якого передбачено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження. Крім того, внесення запропонованих у Законі змін узгоджується із положеннями Цивільного процесуального кодексу України, відповідно до частини 1 статті 19 якого суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Тобто, встановлення юрисдикції господарських судів щодо земельних спорів не потребуватиме внесення змін до зазначених процесуальних кодексів.

Також, на думку суб'єктів права законодавчої ініціативи, прийняття Законопроекту сприятиме вирівнюванню навантаження між судами різних юрисдикцій та зменшенню навантаження на адміністративні суди та суди загальної юрисдикції, що також прискорить розгляд спорів, в тому числі тих, що виникають у сфері земельних відносин, та забезпечуватиме право особи на судовий захист свого порушеного права у розумні строки.

Розглядаючи Законопроект, Комітет з питань правової політики виходить з такого.

Положеннями Конституції України передбачено, що питання судоустрою та судочинства визначаються виключно законами України (пункт 14 частини першої статті 92).

Прийняття законів належить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі – ГНЕУ) висловило ряд зауважень до положень Законопроекту, зокрема і техніко-юридичних. При цьому у своєму висновку ГНЕУ звертає увагу, що не всі спори, що виникають у сфері земельних відносин, мають розглядатись у господарських судах. Крім того, дискусійним видається розгляд у господарських судах спорів у справах із земельних відносин, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем. Так, у висновку ГНЕУ зазначається, що запропонованими у Законі змінами не враховується та обставина, що місцевими господарськими судами, які розглядають відповідні справи як суди першої інстанції є окружні господарські суди, юрисдикція яких поширюється на територію відповідної області, а також Автономної Республіки Крим та міст Києва і Севастополя. Натомість, згідно з частиною першою статті 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у

містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах). Таким чином, зосередження розгляду вказаних спорів у господарських судах для фізичних осіб, які не є підприємцями та проживають у сільській місцевості, може ускладнити для них доступність правосуддя, яке є важливою складовою права на справедливий суд.

Інститут законодавства Верховної Ради України, опрацювавши положення Законопроекту, зазначив, що запропоновані зміни не повною мірою відповідають нормам ГПК України, зокрема й абзацу першого частини першої статті 20 ГПК України, до якої вносяться зміни. Відповідно до першого абзацу «господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті)». Згідно зі статтею 3 Господарського кодексу України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Таким чином, на думку Інституту законодавства, навряд чи запропоновані до включення до переліку спори можна назвати такими, що витікають із господарської діяльності. Крім того, Інститут законодавства зазначив, що вирішувати проблему навантаження судів загальної юрисдикції доцільніше шляхом збільшення їх чисельності, а не перенесення навантаження на господарські суди.

Міністерство юстиції України за результатами опрацювання Законопроекту висловило свої зауваження до положень Законопроекту. Крім того, з огляду на завдання Законопроекту щодо сприяння вирівнюванню навантаження між судами різних юрисдикцій та зменшення навантаження на місцеві загальні та адміністративні суди, Міністерство юстиції України зазначає, що відповідно до частини шостої статті 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» кількість суддів у суді визначає Державна судова адміністрація України за погодженням з Вищою радою правосуддя з урахуванням судового навантаження та в межах видатків, визначених у Державному бюджеті України на утримання судів та оплату праці суддів. Також, територіальне розташування господарських судів та їх апеляційних інстанцій може суттєво ускладнити реалізацію громадянами конституційного права на доступ до правосуддя.

Верховний Суд пропонує відхилити даний Законопроект та висловлює ряд зауважень до його положень. Зокрема зазначається, що передання до юрисдикції господарських судів справ, які по суті не пов'язані з господарською діяльністю, може уповільнити загалом розгляд справ господарськими судами і призвести до втрати такої важливої риси судочинства як швидкий розгляд господарських справ судами. На думку Верховного Суду, проблему надмірного навантаження на суддів можна вирішити шляхом завершення судової реформи, зокрема через здійснення добору суддів новосформованою Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету, розглянувши Законопроект, прийняв рішення, що він не матиме впливу на показники бюджету (реалізація положень законопроекту здійснюватиметься в межах та за рахунок

видатків державного бюджету на забезпечення органів судової влади). У разі прийняття відповідного закону він може набирати чинності у термін, визначений авторами Законопроекту.

На підставі викладеного вище, Комітет з питань правової політики вирішив:

1. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України щодо підвідомості спорів, що виникають у сфері земельних відносин та спорів щодо нерухомого майна (реєстр. № 3296 від 31 березня 2020 року), поданий народними депутатами України Бабієм Р.В., Костіним А.Є., Новіковим М.М. та іншими, за результатами розгляду в першому читанні прийняти за основу.

2. Доповідачем від Комітету з цього питання під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити члена Комітету Бабія Р.В.

Голова Комітету

А.Є. КОСТІН

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: Костін Андрій Євгенович
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B0400000053E22E001E348F00
Дійсний до: 27.01.2023 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
№ 04-26/03-2021/117695 від 05.04.2021

461056